

// השתלשלות ההלכה //

מה מברכים על מיץ תפוזים?

ואמר מר בר רב אשי: האי דובשא דתמרי, מברכין עליה "שהכל נהיה בדברו". מאי טעמא (=מה הטעם, מהי הסיבה לכך)? זיעה בעלמא הוא.

תלמוד בבלי, ברכות לח, א

ומסביר רש"י שם:

"זיעה בעלמא הוא": ואינו פרי לברך עליו "בורא פרי העץ".

כלומר, על דבש שיוצא מתמרים מברכים "שהכול", מכיוון שהוא כמו ה"זיעה" של הפרי, ואינו הפרי עצמו. למה הכוונה בדברים אלה?

ואם תאמר בדובשא דתמרא אמאי מברכין עליהו שהכל כשהוא בעין? ... ויש לומר, דהתם אשתנו לגריעותא (=ששם, במקרה של דבש תמרים, הם השתנו לרעה) ולפיכך מברכין עליהו ברכה גרועה יותר...

ועוד אם תאמר בַשְּׁכַר של שעורים, אמאי לא מברכין עליה "בורא פרי האדמה" כמו על השעורים עצמן, מפני שאם נשתנו - לעילויא אישתנו (=השתנו לטובה)! ויש לומר... השכר יצא מתורת אוכל לגמרי, ולפיכך יצא מדינו הראשון ואין מברך עליו אלא "שהכל". ועוד נוכל לומר, שהשעורים כיוון שיכול להיות להם מעלה אחרת גדולה, שהיינו יכולין לעשות מהן פת ויברכו עליהם "המוציא", ועכשיו על ידי שעשו מהן שיכר יש להם גריעות (=פחיתות) יותר משאר שעורים, שאינם יכולין להגיע למעלת הפת לעולם, שכבר יצאו מתורת שעורים, לפיכך אין מברכין עליהם אלא "שהכל". מפי מורי הרב נר"ו.

תלמידי רבינו יונה, ברכות כז, ב, דיבור המתחיל "ומיא"

- (1) תלמידי רבנו יונה מביאים בשם רבם התייחסות לשני משקים שברכתם "שהכול". מה הם?
- (2) מדוע מברכים עליהם "שהכול", ולא את הברכה המקורית של מה שהם עשויים ממנו?
- (3) מהו "שינוי לרעה" לפי הסבר זה?
- (4) לפי רבנו יונה, מה יש לברך על מיץ תפוזים?

הרשב"א מסביר את דברי הגמרא באופן אחר:

הא כל מידי דלית דרכיה למשלקיה ולא למסחטיה, אלא למיכליה בעיניה, בהנהו לא אמרינן שיהיו מימיהון כהן. והא דקא כאיל הכא. ושאר כל מי פירות, לאו פירות שדרכן לישלק קאמר, אלא כעין תפוחים ותמרים שדרכן ליאכל חיים ובעיניה קאמר...

תרגום: הרי כל דבר שאין דרכו להתבשל או להיסחט אלא להיאכל כפי שהוא, בהם לא אומרים שהמיץ שיוצא מהם הוא כמותם. ושאר כי מי הפירות (שעליהם נאמר שמברכים עליהם "שהכול"), לא פירות שדרכם להתבשל, אלא כמו תפוחים ותמרים, שדרכם להיאכל חיים, וכשהם בצורתם המקורית.

רשב"א ברכות לח, א, דיבור המתחיל "דבש"

5) לפי הרשב"א, מדוע מברכים "שהכול" על דבש תמרים?

6) על מיץ של אילו פירות יש לברך "בורא פרי העץ" לפי הרשב"א?

7) מה יש לברך על מיץ תפוזים, לפי שיטה זו?

שיטה שלישית בהסבר הסוגיה מובאת בספר 'הלכות גדולות':

דובשא דתמרי, דתארו להו מיתרא (=דבש תמרים, שמשרים אותם במים) - "שהכל",

דאמר מר בר רב אשי: האי דובשא דתמרי מברכין עליה "שהכל", מאי טעמא? זיעה בעלמא הוא.
הלכות גדולות, מסכת ברכות, פרק א, סימן פג

8) לפי בה"ג (בעל 'הלכות גדולות'), באיזה מקרה מדובר בגמרא?

9) מדוע במקרה זה מברכים "שהכול" על דבש התמרים?

10) כיצד יברכו על מיץ שסוחטים מפירות, ללא השריה במים?

הטור פוסק כך:

ועל דבש הזב מהן, שהכל. ובה"ג כתב, דווקא שעירב בו מים, אבל אם הוא בעיניה (=בעצמו, לא מעורב) "בורא פרי העץ". ורבינו יצחק לא היה מחלק... וכל מיני פירות מברכין על משקין היוצאין מהן שהכל, חוץ מהיוצא מהענבים והשמן.
טור, אורח חיים, סימן רב

11) הטור מביא את דעתו של הבה"ג, שכבר ראינו, וכן את דעתו של רבנו יצחק. מכל הדעות שלמדנו, כמו מי פוסק רבנו יצחק?

12) כמו איזו דעה פוסק הטור?

ב'שולחן ערוך' נפסק כ:

וכן על משקין היוצאין מכל מיני פירות, חוץ מזיתים וענבים, מברך "שהכל".

אורח חיים, סימן רב, סעיף ח

13) כמו איזו דעה פוסק ה'שולחן ערוך'?

14) כיצד יש לברך על מיץ תפוזים שנסחט מסוג של תפוזים שמשמש רק למיץ ולא לאכילה?

ב'שער הציון' על דברי ה'שולחן ערוך' נוספה ההערה הבאה:

ואותן פירות שרוב אכילתן הוא על ידי סחיטה, דעת הרשב"א דמברכין על מימי סחיטתן כמותן, אבל לדעת הרא"ש בכל גווני מברך "שהכל", וכן סתם המחבר לקמן... ואפשר דרק מטעם ספיקא סתם הכי, דבברכת "שהכל" בוודאי יוצא... ונפקא מינה לעניין דיעבד, וצריך עיון.
שער הציון, סימן רח, סעיף קטן נד

15) לפי 'שער הציון', כמו מי פסק ה'שולחן ערוך' ומדוע?

16) לפי דברים אלו, האם דעתו של הרשב"א נדחתה לגמרי, או לא?

17) לדעת 'שער הציון', מה יעשה אדם שבירך בטעות "בורא פרי העץ" על מיץ שנסחט מסוג של תפוזים שמשמש רק למיץ ולא לאכילה?

18) לפי מה שלמדנו, מהי דעת הרב מלמד בשאלה זו?